

Endrédi Tamás

Halvány remény a fagyos reménytelenségben

(*Örök tél* (2018). Történelmi dráma. Rendező: SZÁSZ Attila. Forgatókönyvíró: KÖBLI Norbert. Főszereplők: GERA Marina, CSÁNYI Sándor. Készült HAVASI János *Lánykák, az idő eljárt* c. művéből.)

Talán az utóbbi évtizedre telt el annyi idő a rendszerváltás óta, hogy az időbeli távolság új keletű érdeklődést generáljon a kommunista rendszerek iránt a magyar filmesek körében is. Tekintve, hogy például Lengyelországban, vagy az efféle filmek gyártásában élenjáró Romániában már 10-15 éve foglalkoznak a kérdéskörrel, elmondható, hogy ennek ideje is volt. A téma itthoni éllovasai jelenleg Szász Attila és Köbli Norbert: utóbbi korábban *A vizsga* forgatókönyvét írta, előbbivel *A berni követ* óta működnek együtt (Köbblivel kétszer Fazakas Péter dolgozott együtt a *Szabadság, különjárat* és az *Árulók* c. filmekben). Elsősorban 20. századi tematikával foglalkoznak, hol az elfeledett első világháborút és a századeleji Budapestet (*Szürke senkik, Félvilág*) választva témául, hol pedig a kommunista diktatúrát. Legutóbbi közös alkotásuk, az *Örök tél* egy fájoan hiánypótló eseményt emel fókuszba: az elhurcolásokat.

A projekt sok helyen elbukhatott volna: nem egy könnyű, vagy igazán közismert témáról van szó, ráadásul a film saját témájában úttörő is. Úgy kellett bemutatni az eseményeket, hogy ne legyen önismétlő a szenvedés, ahogyan a holokauszttal foglalkozó filmekben, amelyek rögtön az ember eszébe juthatnak. A kín és fájdalom minden elnyomásban azonos, annak négyzetre emelése pusztán elriasztja és egy bizonyos határon túl feleslegesen sokkolja a nézőt (például a *Schindler listája*, a *Saul fia* és a méltán alig ismert Uwe Boll-féle *Auschwitz* c. filmek közti különbség, hogy amíg az előbbieket – a szenvedésen túl – valami mást, többet is be kívánnak mutatni, az utóbbi szinte élvezettel tapicskol a horrorban). Az úttörő filmtől ráadásul elvárja az ember, hogy valamiféle általános képet, tablót kapjon az elhurcolásokról.

A cselekmény 1944 karácsonyán indul, amikor Irént (Gera Marina) – a Tolna megyei sváb falu összes nőlakosával egyetemben – elviszik az oroszok *málenkij robotra*. Az elhurcoltaknak akkor még fogalmuk sem lehet róla, hogy évekig lesznek távol, és hogy miféle kínokat kell kiállniuk a Gupvi-táborban, amíg minden maradék reményük könyörtelenül felmorzsolódik a szénbányában végzett munka, a nem sokat érő élet és a zord időjárás miatt. A fordulópont akkor jön el, amikor Irén megismerkedik a szintén internált Rajmuddal (Csányi Sándor), aki megtanítja arra, hogyan próbáljon túlélni.

A legfőbb téma nem a szenvedés általános bemutatása. A film középpontjában ugyanis az egyén, Irén szenvedése és túl-

élése, valamint a Rajmunddal való kapcsolata áll. Ezzel is eltér a lágérfilmek többségétől. Sokat segít a filmet jellemző visszafogottság, a felesleges melodráma hiánya – minek is a néző arcába tolni a szenvedést, ha egyszer maga a gyökeretlenség, a teljesen kietlen táj, a kőkemény bányamunka monotonitása, a falusi ismerősök, barátok elhullása és a reménytelenség már így is pont elég borzasztó? Még a tábori örök sem teljesen arctalan, gonosz ellenségek, egy-két elejtett megjegyzés alapján úgy tűnik, hogy ők is elszenvedői az egésznek – talán csupán annyiban különböznek a raboktól, hogy a kezükbe csákány helyett puska került; az ő életük is pontosan ugyanolyan feláldozható volt a Szovjetunió szempontjából,

választásra nekik sem adódott lehetőség. A film vége is tartogat meglepetéseket: Szász és Köbli sikerrel villantja meg a kissé zavarossá változott politikai helyzetet is – egy kifejezetten megindító befejezéssel együtt.

Az *Örök tél* minden visszafogottságával együtt érzelmes film, remek képi világával együtt moziba kívánczik. (Hatalmas kár, hogy mindazidáig nem került oda, pedig éppen úgy megérdemelné, mint ahogy a *Félvilág* is anno.) Csak reménykedhetünk benne, hogy a Szász–Köbli páros a jövőben több hiánypótló, 20. századi magyar történelemmel foglalkozó filmmel jelentkezik majd.

Addig pedig figyeljünk Nemes Jeles László *Sunset* c. filmjére.

A RETÖRKI Könyvek eddig megjelent kötetei

Simon János: Puccs vagy összeomlás? 8 interjú a Kádár-korszakról volt MSZMP PB-tagokkal

Szekér Nóra-Riba András László: A Nagy Imre-kód. Nagy Imre újratemetésének politikai dimenziói

Katona András-Salamon Konrád: Tüntetések könyve. Negyedszázad 56 tüntetése Magyarországon (1988-2013)

M. Kiss Sándor (szerk.): Rendszerváltás 1989, 15 tanulmány

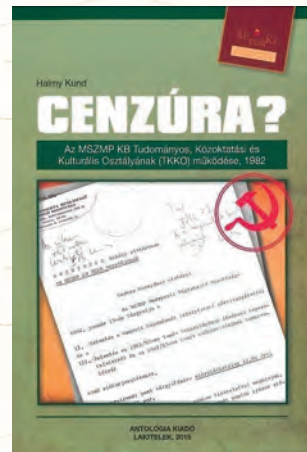
Frič Tamás-Halmi Kund-Orosz Tímea: A politikai túlélés művészete. Az MSZMP/MSZP hatalomátmenetések természetrajza: érvelés és gyakorlat (1988-2010)

Kahler Frigyes: Az Igazság Canossa-járása avagy a rendszerváltatás és az igazságtétel történetéhez

Lóránt Károly (szerk.): A rendszerváltáshoz vezető út. Gazdaságpolitikai visszaemlékezések

Halmi Kund: Cenzúra? Az MSZMP KB Tudományos, Közoktatási és Kulturális Osztályának (TKKO) működése, 1982

Alexa Károly (szerk.): Magyar Látóhatár. Borbándi Gyula emlékkönyv. Tanulmányok

Kávássy János: Nyugati szélben. Adalékok a magyar-amerikai kapcsolatok 1989-es történetéhez; gondolatok a kelet-európai és a magyar rendszerváltáshoz

Szekér Nóra-Nagymihály Zoltán (szerkk.): Jeles napok, jeltelességek a diktatúrában. Pillanatképek a kommunista emlékeztetpolitika valóságából

Szekér Nóra-Nagymihály Zoltán-Riba András-Házi Balázs: Taxis „blokád” I-II. 1-990-10-25-28. Egy belpolitikai válsághelyzet története

Kukorelli István-Tóth Károly: A rendszerváltozás államszervezeti kompromisszumai

Kiss Gy. Csaba-Szilcs Eszter (szerkk.): A másik Magyarország hangja. Dokumentumok az Írószövetség 1986-os közgyűléséről

Király Ibolya: Emlék-repeszek. Király Károly igazsága

Bakos István: Nemzetépítő kísérlet. A Magyarok Világszövetsége kronológiája 1989-2000

Duray Miklós: Rendszerváltozás, rendszerváltoztatás, rendszerváltás a Kárpát-medencében 1963-2015. I-II.

Elek István-Lazsák Sándor-Márton Gyöngyvér (szerkk.): Írók az Írószövetség történetéről (1982-83). Jegyzőkönyv

Lőrinc Károly (szerk.): Az Acélváros végnapjai

Orosz Tímea: A magyar szociáldemokrácia a rendszerváltoztatás időszakában

Kahler Frigyes: Az anyagi kárpótlás és a rendszerváltás

Kávássy János: Mások szemével

Szalai Attila: A múltból jelen, a jelenből jövő

Marschal Adrienn: Az MDF és a rendszerváltás tematikus kronológiája

Riba András – Székér Nóra: Dokumentumok az MDF korai történetéből

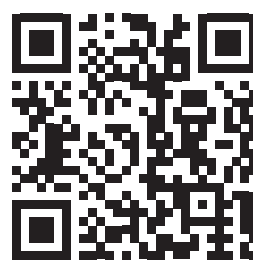

Nagymihály Zoltán – Székér Nóra: Forrásvidék

Juhász György: Táborszemle

További információk a RETÖRKI Könyvek eddig megjelent kötetekének elérhetőségéről az alábbi helyen:
<http://www.retorki.hu/rovat/elerhetoseg#boltok>

A RETÖRKI kiadványai az alábbi könyvesboltokban és árusítóhelyeken vásárolhatók meg:

Püski Kiadó és Könyvesház

1013 Budapest, Krisztina krt. 26.
Telefon: 1 375 7763
E-mail: puskikiado@gmail.com
Weboldal: www.puskikiado.hu

Litea Könyvesbolt és Teázó

1014 Budapest, Hess András tér 4.
Telefon: 1 375 69 87, 1 783 01 01
E-mail: litea@litea.hu
Weboldal: www.litea.hu

Magyar Napló Könyvesbolt

Budapest, József krt. 70.
Telefon: 06-70/421-9580
E-mail: magyarnaplo@magyarnaplo.hu
Weboldal: www.magyarnaplo.hu

Líra és Lant Zrt. / Líra Könyvesbolt

Líra könyvesbolthálózat
Weboldal: www.lira.hu

Antológia Kiadó és Nyomda Kft.

6065 Lakitelek, Felsőalpár 3.
Telefon: 76/549-045
E-mail: antologia@lakitelek.hu

Könyvtárellátó Nonprofit Kft. / Kódex Könyvárúhá

1134 Budapest, Váci út 19.
Központi telefonszám: 06 1 237 6900
E-mail: titkarsag@kello.hu
Weboldal: www.kello.hu